

For at mennesker kan føle sig frie, bliver de nødt til at lade sig opløse af denne organiske tankegang. Derfor kan vi sige, at inden for konservatismen er *lighed og ulighed en forudsætning for frihed*. Dette er baggrunden for, at konkurrence på løbebanen mellem de forskellige samfundsgrupper ifølge den klassiske konservatisme er et sygdomstegn for organismen. En konkurrence mellem individer kan splitte fællesskabet ad. Vi ser tankegangen hos konservatismens fader Edmund Burke, som var modstander af den franske revolution, fordi han var imod, at uuddannede og simple mennesker fik politisk magt. Pøblen skulle ikke bryde sig om at stræbe efter højere-liggende positioner. Tilsvarende så mange konservative i 1800-tallet demokratiet som en trussel mod den sociale orden i samfundet, fordi det gav magt til mennesker uden dannelse og erfaring.

Med tiden er startbåsene til løbebanen dog blevet slået op, og de konservative har givet individerne lov til at løbe om kap. I 1915 anerkendte de konservative parlamentarismen.

Hermed indvilligede de i, at magten skulle udgå fra folket, og selv de uindviede kunne få lov at bestemme. Konservative kræfter forsvarede dette træk med, at demokratiet nu var „historisk fremvokset“ og dermed i overensstemmelse med de grundlæggende konservative tanker¹⁰. Tilsvarende har de konservative accepteret markedsmechanismen og den personlige frihed som afgørende elementer i økonomien. Derfor vil vi ofte se, at konservative beskrivelser af konservatismen både vil indeholde de mere traditionelle konservative dyder som respekt for traditionerne og en bekymring for de svageste i samfundet, og de mere liberalistiske elementer, som fx personlig frihed, som konservatismen har indoptaget senere. Dette ses også i tekstboks 8.3.

8.4 Socialismen

Karl Marx (1818-1883) var, som beskrevet i kapitel 6, manden bag den oprindelige udformning af socialismen, og han kritiserede

10. Hans Erik Lystrup: *Ideologi og politik*, Systime, 2001, side 66.

Tekstboks 8.3 Den tidligere konservative leder Lars Barfoeds udlægning af konservatisme

– Grænser for politik – respekt for mennesker. Lars Barfoed. Berlingske, 5. august 2012 (uddrag)

„Dybest set handler konservatismen om ordentlighed og respekt for det enkelte menneske og de værdier, mennesker har bygget op gennem generationer. Vi, som lever nu, har en pligt til at udvikle samfundet, så vi bevarer de værdier og kan give dem videre til de kommende generationer. Det er en kontrakt mellem generationerne, der handler om respekt for mennesker og de værdier, de har udviklet.

På den måde er konservatismen en varm og menneskelig holdning, der handler om

personlig frihed og om ikke at tage ansvaret væk fra borgerne. Når politikere blander sig i borgernes liv og vil tage ansvar for dem, er det udtryk for en formynderisk indstilling, der vidner om mangel på respekt for den enkeltes evne til selv at tage ansvar. Men samtidig skal vi naturligvis tage ansvar for dem, som ikke kan klare sig selv og har brug for hjælp. Det sociale ansvar er derfor også en væsentlig del af konservatismen.“

skarpt
industri
derne.
grundl
sen er
sterne,
stem e
retfærd
bejder
derne s
govern
ren. M
arbejds
han er
heden,
mens r
giverer
interes
klassel
giverer
listiske
fører d

En nedb
mere lig

skarpt liberalismen og det kapitalistiske industrisamfunds undertrykkelse af arbejderne. Ifølge marxismen er kapitalismen grundlæggende uretfærdig. Arbejderklassen er undertrykt og udbygtes af kapitalisterne, og først når det kapitalistiske system er fjernet, vil samfundet blive mere retfærdigt. Det uretfærdige består i, at arbejderne udbygtes af kapitalisterne. Arbejderne sælger deres arbejdskraft til arbejdsgiverne, som udbetaler en løn til arbejderne. Men arbejderne får ikke det i løn af arbejdsgiveren, som han reelt er værd. Hvis han er 100 kr. værd i timen for virksomheden, får han måske kun 40 kr. udbetalt, mens *merværdien* går til profit til arbejdsgiveren. Det var disse modsatrettede klasseinteresser, som ifølge Marx ville føre til en klassekamp mellem arbejdere og arbejdsgivere og i sidste ende til selve det kapitalistiske systems sammenbrud. Hvis vi overfører denne tankegang til vores løbebane-

metafor, er udformningen af løbebanen grundlæggende uretfærdig. Kapitalisterne har efter Marx' opfattelse konstrueret et system, som favoriserer bestemte grupper i samfundet (favoriserer bestemte løbere) og undertrykker andre. Vi kan ikke opnå et retfærdigt samfund, før løbebanen fundamentalt brydes ned og laves om.

Spørgsmålet er, hvordan det nye system så skulle se ud? Hvis de sociale fællesskaber, som har formet os, samtidig undertrykker os, hvordan kan vi så etablere et nyt og mere lige fællesskab uden undertrykkelse. Af Det Kommunistiske Manifest fra 1848 fremgår det, at arbejderklassen skal erobre statsmagten fra kapitalisterne, (bourgeoisiet). Når revolutionen er tilendebragt, overgår al ejendom til statens eje, og produktionen kommer på fælles hænder. Marx kalder dette for den socialistiske stat eller for „proletariatets diktatur“ (se også kapitel 6, figur 6.3), men dette er kun en

En nedbrudt løbebane. Et billedligt udtryk for Marx' argument om, at den eneste måde at skabe et mere lige og retfærdigt samfund var ved at nedbryde det kapitalistiske system (nedbryde løbebanen).

Tekstboks 8.4 Enhedslistens principprogram fra 2003

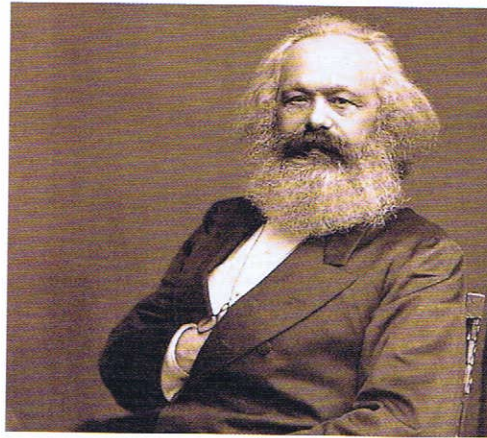
– Fra Enhedslistens partiprogram, vedtaget i 2003

„Kapitalistklassens ejendomsret til produktionsmidlerne skal ophæves, fordi den skaber en fundamental ulighed, udbytning og undertrykkelse af de ikke-besiddende. Markedskræfternes frie spil skal standses, fordi de fører til en blind vækst alene drevet af jagten på størst mulig profit. Det skal være

slut med profitjagten, fordi den katastrofalt tilsidesætter de menneskelige behov, nedslider og invaliderer arbejdskraften og truer selve naturgrundlaget for menneskeheden. Den socialistiske revolution erstatter kapitalismen med en demokratisk planlagt og kontrolleret behovsstyret økonomi.“

overgangsfase. Endemålet er et kommunistisk samfund, hvor klasserne er afskaffet, staten visnet bort og produktionen er nationaliseret. Her vil det retfærdige samfund endelig træde frem og „*enhver vil yde efter evne og nyde efter behov*“.

I et ulighedsperspektiv bryder den klassiske socialisme grundlæggende med tanker inden for både liberalismen og konservatismen. Den klassiske socialisme anerkender ikke liberalismens præmis om, at samfundet består af atomiserede og fritsvævende individer, der frit kan udfolde deres talenter. Den er heller ikke enig med de socialliberale og de socialkonservative i, at eventuelle uretfærdigheder blot løses ved at omfordele goderne i lidt større omfang. Ifølge den klassiske socialisme/marxisme ligger problemet i selve **strukturen af systemet**, og det er denne struktur, som er konflikt- og ulighedsskabende. Den klassiske socialisme vil komme de konservative en anelse i møde, i kraft af at de også mener, at fællesskaberne er vigtige (*socialis* betyder netop „det som vedrører samfundet“). Men her hører enigheden op. Socialisterne vil tage afstand fra den konservative tankegang om, at samfundet er en organisme, og at vi alle sammen har vores naturlige plads i organismen. I ethvert fæl-

Karl Marx (1818-1883):
Tysk samfundstænk og politisk agitator.

lesskab lurer nemlig en mulig undertrykkelse. I tekstboks 8.5 udtrykker Marx en glæde ved fællesskaberne, men er samtidig skeptisk over for den undertrykkelse, som ligger både i det konservative (feudale) fællesskab og i det liberalistiske fællesskab. Inden for den klassiske socialisme er *lighed og fravær af undertrykkelse en forudsætning for frihed*.

8.4.1 Socialdemokratisme

Eduard Bernstein (1850-1932) var en af de socialister, der var uenig i den radikale udlægning af socialismen om at vælte det kapitalistiske system, som Marx slog til

Tekstboks i fællesskabet

– Karl Marx og

„Bourgeoisiet magten, ødelægger idylliske forhold, derrevet de brudte knyttede mennesker, og har i menneskets fælles interesse nøgne interess

lyd for. Berns skulle accept og kæmpe for met. Bernstei Karl Marx har punkter. Fx h det dårligere o sagde, og klas blevet skærpe ordnede forho sociallovgivni

Eduard Bernstein
Tysk socialistisk